

bi se uspostavila idealna ravnoteža između sve četiri temeljne kršćanske službe.

Jednako tako govori o odnosima koji bi trebali vladati u župi. Osobito ističe važnost vjernika laika, koji više ne bi smjeli biti manje vrijedan 'stalež' u Crkvi (što je u Crkvi izričito prisutno od Gracijanova dekreta pa do II. vatikanskog sabora), potkrjepljujući njihovu ulogu suvremenom teologijom i eklezijologijom.

Smatramo da će ova knjiga dr. Perše biti od iznimne koristi za sve one koji se zanimaju za pastoral i pastoralne probleme u Crkvi danas, i to ne samo na slovenskom području nego i šire, budući da se analizirani primjeri iz župa Ljubljanske nadbiskupije lako mogu uzeti i kao paradigma općeg stanja u župama danas na širim srednjoeuropskim prostorima, a istaknuti modeli mogu barem djelomice poslužiti u osmišljavanju pastoralnog djelovanja bilo koje današnje župe. A o obnovi župe ovisit će u konačnici i obnova Crkve, kao što autorica ističe u uvodnim mislima trećega dijela knjige. Jer premda se Krist nalazi već i tamo "gdje su dvojica ili trojica sabrana u njegovo ime", župa ipak ostaje temeljna institucionalna jedinica Crkve, pa je zbog toga upravo od presudne važnosti neprestano je podvrgavati *aggiornamentu*, tj. preispitivanju i prilagodbi suvremenim okolnostima.

Stipe Nimac OFM
stipe.nimac@st.t-com.hr

Veličina malenosti

Bernardin ŠKUNCA, *Franjo Asiški, skladatelj Božje ljepote*, GK, Zagreb 2011., 255 stranica.

Knjiga *Franjo Asiški, skladatelj Božje ljepote* satkana je od šest poglavlja koja zajedno tvore skladnu i jedinstvenu cjelinu: 1. *Franjo Asiški – ikona u velikom mozaiku Božje ljepote*; 2. *Franjo Asiški od življenja s izvora ljepote u Svetom Trojstvu do očaranosti ljepote Krista na križu*; 3. *Dva lika Raspetoga u duhovnom putu Franje Asiškoga*; 4. *Franjevci između pasionskog-patničkog vala u srednjem vijeku i događaja stigmatizacije njihova utemeljitelja*; 5. *'Krist slave' i 'Patnički Krist' – jedan Krist*; 6. *Radost duhovne poruke i trajnost Božje ljepote u osebujnoj malenosti Franje Asiškoga*.

Već iz navedenih podnaslova knjige razabire se da je riječ o knjizi bogatoj sadržajem koji je interdisciplinaran i pluridisciplinaran. U knjizi se nalaze misli vrhunskih teologa i duhovnih pisaca, liturgijskih, pobožnih i umjetničkih odjeka najdubljih teoloških istina, a sve to kroz duboko promišljanje autora koji je u knjigu utkao, očito je, veliki rad, puno vremena i još više osobne zauzetosti i ljubavi prema sv. Franji i franjevaštvu. U autorovu tkanju govora o Franji Asiškom, skladatelju Božje ljepote – jer o ljepoti je riječ – isprepleću se teologija, duhovnost, pobožnost, liturgija i umjetnost. Jedna iz druge izrasta i jedna u drugu urasta; a sve u čudesno lijepom kolopletu izričaja te jasna, upravo blistava stila pisanja i izlaganja vlastitih misli. A, da ne bi bilo zabune. Ova je knjiga znanstvenog značaja. No njezina znanstvenost nije suhoparna, ona koja straši čitatelja, nego je riječ o pitkoj i čitkoj znanstvenosti koja je otkana i ispričana kao poezija u prozi.

Skladajući Božju ljepotu, asiški Siromašak i sam postaje lijep, postaje svijetao. Autor ga naziva “lunarni Franjo”. Franjo, Mjesec, svijetli jer je obasjan Suncem, Isusom Kristom. Franji sve pjeva o Božjoj ljepoti. On ne dijeli stvorenje od Stvoritelja. Stvorenje je lijepo jer je od Stvoritelja, jer je njegova slika. Franjina se ljepota povećava kako se sve više Kristu suobličuje. Vrhunac njegove ljepote, vrhunac njegova skladanja Božje ljepote događa se u njegovu suobličanju Raspetome Kristu; događa se u Franjinoj stigmatizaciji.

Sveti je Franjo uistinu jedinstvena pojava u povijesti kršćanstva. Ako se je ikoga u povijesti ljudskog roda moglo nazivati istinskim bogotražiteljem, tada je to sveti Franjo. U njegovu srcu gori neugasiva čežnja, upravo žudnja za Bogom. Ono što ga razlikuje od svih drugih kršćanskih velikana srca i duha, jest to što je Franjo iskustvom otkrio kako se ta duboka čežnja ispunja kroz ljubav prema Isusu Kristu kako ga on susreće i otkriva na evanđeoskim stranicama. Povijesni Isus iz Evanđelja njegov je suvremenik, njegov pratilac. Zato Franjo želi slaviti sva otajstva njegova života: zato jaslice, zato uprizorenje Muke, zato križni put, zato Križ. On shvaća da se spasenje koje Bog nudi i daje događa po Isusu Kristu i u Isusu Kristu o kojemu govore evanđelja. Pred otajstvom Boga koji se čini malenim i siromašnim u Isusu Kristu Franjo se osjeća silno malenim, beskorisnim. On ne želi pastoralne programe, on ne govori o budućim velikim planovima, on ne sanja o evangelizaciji svega svijeta. On jednostavno želi ljubiti Isusa Krista. To je njegov život, to je njegova želja, to je on. Krista radi on je spreman biti lud u očima svijeta. Zapravo, i ne zanima ga što

drugi o njemu govore, hvale li ga ili ga kude. On samo Krista želi ljubiti i to je sve. A sve je u tomu. To je Franjina veličina.

Uronjen u Božju ljepotu, uronjen u Boga, Franjo je proširio vlastito srce tako da je u njega mogao stati čitav svijet. U njegovu srcu kuca srce Božje. Zato on može propovijedati pticama, govoriti o bratu suncu, sestrici zemlji, čak i o sestrici smrti.

Često se u stručnoj i polustručnoj literaturi može pročitati kako je Franjo zanesenjak i zaljubljenik u Boga i njegov svijet, ali da nije teolog. Drago mi je što autor pobija tako površne ocjene o asiškom siromašnom velikanu. Franjo je bio izvrstan teolog, koji je najprije iskustveno, a potom i konceptualno promišljao i izrazio najdublje teološke istine. Ako te istine nisu izražene na način skolastičke, onodobne školske teologije, to ne znači da ono što je Franjo zapisao nije prožeto vrhunskom teologijom.

Središnja dva poglavlja knjige koju predstavljamo, govore o dva križa koji su obilježili Franju Asiškoga: križ iz crkve sv. Damjana Franji je progovorio, odnosno pozvao ga da obnovi Crkvu, dok je drugi križ sam Raspeti Gospodin, kojeg je Franjo susreo na brdu La Verna, na koje se je povukao dvije godine prije smrti kako bi obavio korizmeni post u čast sv. Mihovila. Na La Verni je Franjo dobio stigme, Kristove rane. Na La Verni, kako piše naš autor, Franjo “u potpunom smislu zaokružuje svoju ‘lunarnu’ putanju oko Krista” (str. 107). Odjek Franjine stigmatizacije bio je silan ne samo u franjevačkom redu nego i u Crkvi onog vremena. S Kristovim ranama na sebi Franjo je percipiran kao “drugi Krist”. On zapravo i jest jedini svetac Katoličke crkve koji nosi naslov “drugi Krist”. U Franji Krist se je pojavio među ljudima. Možemo zamisliti kakvo je uzbuđenje to izazvalo u vremenu u kojemu su duše bile osjetljive, čak i preosjetljive za pojave nadnaravnoga. Ne začuđuje što se je htjelo taj događaj protumačiti iz raznih perspektiva te mu dati dublje značenje. U tim tumačenjima neki su se sjetili jednog pobožnog cistercita iz grada Fiorea, Joakima, koji je umro malo prije Franje te čiji su spisi naglo postali popularni i traženi, a izazvali su veliku zbrku i strku u onodobnoj Crkvi. Joakim je u svojim spisima progovorio o teologiji povijesti, koju je podijelio na tri razdoblja: prvo je razdoblje Boga Oca i to bi bio Stari zavjet i vrijeme laika; drugo je razdoblje Boga Sina, što bi bilo vrijeme Novog zavjeta, odnosno vrijeme klerika; treće razdoblje obilježit će posvetiteljsko djelovanje Duha Svetoga. To je razdoblje počelo sa sv. Benediktom, odnosno pojavkom monaštva na Zapadu, ali to razdoblje tek mora nastupiti. Kad se je pojavio stigmatizirani sv. Franjo, ljude njegova doba obuzelo je uzbuđenje, jer su, čitajući

Joakimove spise i njegova proročanstva, zaključili da je s Franjom nastupilo razdoblje Duha Svetoga. To krivo tumačenje Franjinih stigmi uzdrimalo je franjevački red i onodobnu Crkvu. Joakimove ideje, osuđene i na crkvenom koncilu (IV. lateranskom, 1215. g.), nastavile su utjecati na ljudsku želju za slobodom i neovisnošću tako da odjeke njegovih misli nalazimo sve do konca srednjeg vijeka pa i dalje (u filozofiji Kanta i Schellinga).

Ispravno vrednovanje fenomena sv. Franje i izvornog franjevaštva, koje autor donosi na stranicama svoje knjige, nudi sv. Bonaventura i prvotni franjevački umjetnici (Giotto i Cimabue). U nastavku naš autor iznosi bogata svjedočanstva odjeka Franjinih stigmi u duhovnosti i umjetnosti, počevši od onodobnih Franjinih gotovo suvremenika (Giotto, Cimabue) sve do najnovijih vremena i do našijenaca, onih starijih (don Juraj Petrović, fra Fulgencije Bakotić) pa sve do naših suvremenika (Josip Botteri Dini, Kuzma Kovačić, fra Jokaim Jaki Gregov, Ivan Marko Rupnik).

Autor ne propušta donijeti i sam Franjin doživljaj primanja stigmi, Kristovih rana. U susretu s bratom Leonom na podnožju brda La Verna, nakon što je na sebi ponio Kristove rane, brat Leon, zadivljen i prestrašen, traži od Franje da mu kaže riječ koja će obilježiti taj trenutak. Franjo pjeva "Pohvale Bogu Svevišnjemu". U susretu s Bogom, Suncem, Franjo je preobražen, ispunjen Božjom ljepotom koju otkriva u Kristu rassetome tako da i sam postaje odsjaj Božje ljepote; postaje ne samo skladatelj nego i nositelj Božje ljepote.

Na kraju, ostaje nam čestitati i zahvaliti autoru za ovu nadasve potrebnu, ali i uzbudljivu knjigu koja predstavlja istinsko obogaćenje ne samo hrvatske teološke misli nego i umjetnosti pa i kulture općenito. Nadam se da će knjiga biti prevedena na druge jezike jer to zaslužuje.

Mladen Parlov
mparlov@kbj-st.hr

Međunarodni znanstveni skup *Odnos klera i nacije u jugoistočnoj Europi od XIX. do XXI. stoljeća*

Katolički bogoslovni fakultet i Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu te Komisija za povijest jugoistočne Europe glasovite